

Retoryka w nowej podstawie programowej sposobem na kształtowanie kultury czytelniczej

25 września 2019 r.

PLAN

1. Elementy retoryki w nowej podstawie programowej.
2. Retoryka w kulturze greckiej - definicja retoryki klasycznej, retoryka w greckim kształceniu, Arystoteles jako twórca retoryki.
3. Refleksje na temat słowa.
4. Przełożenie zapisów w podstawie programowej na działania bibliotekarza szkolnego.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (*Dz.U. 2018 poz. 467 s. 30*)

Wybrane elementy retoryki w nowej podstawie programowej do języka polskiego

Uczeń:

1. formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
2. wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
3. wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;
4. rozróżnia typy argumentów, w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty ad personam);
5. stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy).

Retoryka w kulturze greckiej

Retoryka wyrasta z kultury greckiej. Jej początki sięgają VI wieku przed Chrystusem.

Zasady retoryki klasycznej sformułował Arystoteles w dziele „**Retoryka i Poetyka**” (IV wiek przed Chrystusem).

Klasyczna definicja retoryki

**„Umiejętność metodycznego odkrywania tego,
co w odniesieniu do każdego przedmiotu
może być przekonujące”.**

(Arystoteles, Retoryka - Poetyka, s. 66)

**„Sztuka przekonywania za pomocą słowa
w zakresie zagadnień prawdopodobnych,
z zachowaniem poprawnych reguł rozumowania
i bez zamiaru wprowadzenia odbiorcy w błąd”.**

*(Powszechna Encyklopedia Filozofii,
Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu)*

Czym jest erystyka?

Erystyka jest nieuczciwym sposobem walki słownej. To sztuka dyskutowania dla odniesienia zwycięstwa w dyskusji, niezależnie od prawdy i fałszu. Erystyka wykorzystuje podlegające negatywnej ocenie moralnej techniki perswazji tzw. chwytów erystycznych.

Retoryka w klasycznym kształceniu

Artes liberales, czyli 7 sztuk wyzwolonych

Trivium - gramatyka, **retoryka**, dialektyka

Quadrivium - arytmetyka, muzyka, geometria, astronomia

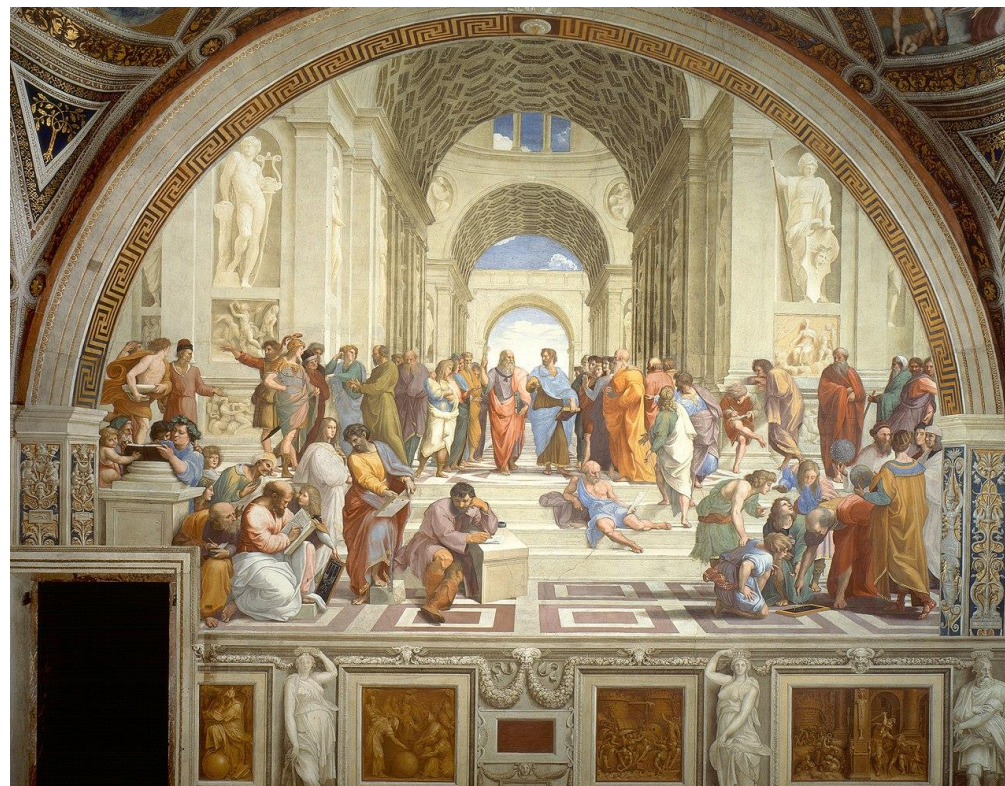

Zanim wygłosisz - zadania mówcy

Etapy pracy mówcy:

- zebranie materiału - *inventio*
- uporządkowanie materiału - *dispositio*
- określenie stylu, stosowne ubranie rzeczy w słowo - *elocutio*
- nauka tekstu na pamięć - *memoria*
- wygłoszenie - *actio*

Rafael „Szkoła ateńska”

Refleksje na temat wartości słowa

Wiek XX i XXI to czas dominacji obrazu

Media ikoniczne

- **audiowizualne** (telewizja, film, multimedia, Internet, smartfony)
- **wizualne** (magazyny ilustrowane, reklamy, fotografia, komiksy)

Media ikoniczne stworzyły **ikonosferę**
(środowisko obrazu) na niespotykaną
wcześniej skalę.

**Dominacja obrazu odbywa się
kosztem słowa.**

Następuje jego marginalizacja,
a nawet degradacja.

Kultura słowa dominowała w życiu człowieka.

Najpoważniejszą konkurencją stała się dla niej kultura obrazu.

Skutki dominacji obrazu w sferze intelektualnej:

- spadek czytelnictwa na rzecz oglądania,
- rosnące trudności w rozumieniu czytanych treści,
- zubożenie języka mówionego, jego prymitywizacja i wulgaryzacja,
- ucieczka przed wysiłkiem intelektualnym.

Skutki dominacji obrazu w sferze wychowania:

- redukcja twórczej aktywności jednostki, rozwijanie się postawy pasywności,
- kształtowanie się w jednostce fałszywego wizerunku człowieka i świata, zanikanie krytycyzmu, postępująca agresja,
- powierzchowne przeżywanie rzeczywistości poprzez wielość bodźców pochodzących z mediów.

Słowo

najważniejsza forma komunikacji interpersonalnej i rozwoju umysłowego człowieka.

**„Nic co jest czynione z rozmysłem,
nie dokonuje się bez pomocy mowy.”**

Isokrates (IV wiek przed Chrystusem)

Słowo ma moc.

Słowo wypowiedziane z mocą i w sposób przekonywujący, potrafi stymulować celowe i skuteczne działanie.

Co można zrobić, aby odbudować **LOGOSFERĘ** czyli środowisko słowa?

Prymat słowa

„Poloniści i bibliotekarze nie mogą biernie podążać za procesem marginalizacji słowa. Tu potrzebna jest postawa misyjna w obronie języka, jego autonomii i jego estetycznej formy”.

(Waśko Andrzej, O edukacji literackiej (nie tylko dla polonistów), s. 62)

Elementy logosfery:

- żywe, dynamiczne słowo w dialogu z drugim człowiekiem,
- wspólna lub prywatna lektura,
- bezpośrednie spotkania z mistrzami słowa - z pisarzami, aktorami,
- teatr słowa,
- cisza, słuchanie, koncentracja.

Działania nauczyciela bibliotekarza

Żywe słowo w dialogu z drugim człowiekiem - dyskusje, debaty pomiędzy uczniami w klasie lub na szerszym forum (*propozycja W-M BP: warsztaty „Dyskusje, debaty, konkursy oratorskie i inne formy pracy z uczniami sposobem na rozwój kultury żywego słowa”*).

Żywe słowo w mowie publicznej - konkursy recytacji, konkursy oratorskie, spektakle szkolne, teatr słowa, inne publiczne wystąpienia.

Działania nauczyciela bibliotekarza

„Szkoła powinna dostarczać uczniom możliwie częstych okazji do publicznego wygłaszania z pamięci wierszy i przemówień”.

Waśko Andrzej, O edukacji literackiej (nie tylko dla polonistów), s. 64

Działania nauczyciela bibliotekarza

Lektura prywatna i wspólna - czytanie we wspólnocie (głośne czytanie) lub indywidualnie, kąciki do czytania gdzie obowiązuje cisza.

Indywidualne rozmowy o książce (*propozycja W-M BP: warsztaty „Dialog ucznia z nauczycielem o książce zaproszeniem do myślenia i kreatywnego odczytywania tekstu literackiego”*).

Słowo pisane - redagowanie gazetek szkolnych.

Działania nauczyciela bibliotekarza

Odpowiedni wystrój biblioteki podkreślający elementy statyczne logosfery - stare wydania książek, stare instrumenty muzyczne, stare przybory do pisania itd.

Gilbert Keith Chesterton

brytyjski pisarz, dziennikarz, myśliciel

„Każda wielka cywilizacja zaczyna upadek od tego, że zapomina o prawdach oczywistych”.

Bibliografia

1. Arystoteles, Retoryka. Poetyka, Warszawa 1988
2. Jaroszyński Cz., Jaroszyński P., Podstawy retoryki klasycznej, Szczecinek 2008
3. Lepa A., Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów, Łódź 2003
4. Waśko A., O edukacji literackiej (nie tylko dla polonistów), Kraków, 2019